

A MAGYAR „VADON” TÍZ ARCA

Nemzeti parkjainkról

A legfiatalabb még nincs egyesített, a legidősebb pedig az idén ünnepli a harmincadik születésnapját: Magyarországon három évtized alatt tíz terület kapta meg a legmagasabb fokú természetvédelmi oltalmat. Szikes puszták, vízjárta árterek, égbeszökő bazaltsziklák és lankás domboldalak, természeti ritkaságok és ősrégi, nemes háziállatok – nemzeti parkjaink a Kárpát-medence tíz különböző arcát tárják elénk. A térképet már szinte egyenletesen hálózzák be a „zöld” foltok – talán egyszer majd összeérnek?

Aggteleki Nemzeti Park – a földtani értékek parkja

Az Aggteleki-karszton található különleges természeti értékek megőrzésére, bemutatására 1985-ben avatták fel a nemzeti parkot. A park az országhatár túloldalán folytatódó Szlovák-karsztvidékkel egybefüggő földrajzi egységet képez. A közel 700 kisebb-nagyobb barlangból álló karsztrendszert 1995 végén Magyarország természeti értékei közül elsőként felvették az UNESCO Világörökség-listájára. Örömteli, hogy 2002 áprilisában a szomszédos állam is nemzeti parkká nyilvánította a karszt határon túli részét, így talán új lehetőségek nyílnak a természetföldrajzi terület egységes kezelésére (egységes zónarendszer kialakítására) és remény lehet más jellegű együttműködés továbbfejlesztésére is.

Az aggteleki park látványosságai azonban messze túlmutatnak a jól ismert, cseppkőképződményekben egyedülállóan gazdag Baradla-barlang kínálta lehetőségnél. Bár ez a legjelentősebb és legkedveltebb, de messze nem az egyetlen látványosság, amelyért érdemes az ország ezen északi, eldugott sarkába utazni. Ebben az évben

Kövírigó

Medve-sziklák az Aggteleki-karszton

nyílt meg a turisták előtt a Rákóczi-barlang, és a Béke-barlang is újra fogadja a látogatókat. A gazdag felszín alatti vizes élőhelynek számító barlangrendszereken és a bennük élő közel 500 állatfajon kívül természetesen a felszíni ökológiai, botanikai, zoológiai és néprajzi értékek is említést érdemelnek. A jósvafői falutúra és az egész nyáron át tartó kulturális eseménysorozat nem számít újdonságnak, de az Európai Nemzeti Parkok Napja alkalmából a közeli társintézményekkel közösen szervezett programokon idén vehet részt először a természetbarát nagyközönség. Szintén ke-

vesen taphatták még a Park területén megépült, az Erdészeti Rt. által alapított és kezelt „Borz” tanösvényt, amely a Jósvalfő és Szalcapusztá közötti 2,8 km-es távon, 15 állomáson mutatja be az erdő- és vadgazdálkodás hétköznapi gyakorlatát.

Balaton-felvidéki Nemzeti Park – természetvédelem és tömegturizmus

Az 1997-ben alapított nemzeti park az ország legismertebb kiránduló- és nyaralóhelyeit foglalja magában: a patinás Tihanyi-félszigetet, a Bakony-hegység zárt kismen-

dencéit, a badacsonyi tanúhegyeket, a Keszthelyi-hegységet, a Balaton hatalmas víztükrének egy részét és a Kis-Balaton nádasait. A védelem mellett érthető, hogy a természeti értékek bemutatása, népszerűsítése a legfőbb cél.

Bakonybélien már fogad csoportokat a vadonatúj oktatóközpont, ahol a természetismereti oktatás mellett a hagyományos kézműves-mesterségeket is kipróbálhatják a vállalkozó kedvű látogatók. Az egyhetes

időközönként cserélődő csoportok fogadására étkezést, szállást biztosító épület is készül. Az építkezés még ebben az évben befejeződhet.

Szintén a közelmúltban készült el két tanösvény. A Szent György-hegyi hét állomáson mutatja be a környék növényzeti, állattani, földrajzi érdekességeit. A 4 km hosszú ösvényen egy-egy táblát a bazaltorgonáknak, a kis álljégbárányoknak és a hegyről nyíló csodálatos panorámának is szent-

A Hegyes-tű bazaltorgonája

teltek. A Kőnyavári-szigeten kialakított rövid tanösvény 15 táblán nyújt betekintést a Kis-Balaton páratlan madárvilágába. Mindkét új tanösvény szabadon látogatható.

Szintén építkezés folyik a kápolnapusztai bivalyrezervátumban, ahol új fogadóépület készül. A bivalyok bemutatását és szaporítását végző telep folyamatosan látogatható, az állatok a délelőtti órákban a legelőn, délután a telephelyen vannak.

Bükki Nemzeti Park – tanösvények egyre gyarapodó rendszere

A Bükk-hegység természeti értékeinek védelme indokolta 1976-ban a nemzeti park létrehozását. A barlangok – különösen az emberelődök emlékeit őrzők – és a Bükk-fennsík kirándulóhelyei kedvelt úticéljai a természetjáróknak.

A tavaszi aszályval sújtott hegyvidéken az állatok közvetlen túlélése érdekében a hagyományos békamentő akciókat idén az alpesi góté mentése egészíti ki. A kis két-éltűek az utakon összegyűlő pocsolnyákban rekedtek, és így már nemcsak a kiszáradás veszélyeztette őket, hanem az autóforgalom is. Az ürgek visszatelepítése is folyamatban van.

Kis kárókatona

Északi sárkányfű

A Nemzeti Park munkatársai az idei évben újítják fel a Bükk-fennsíkon található három tanösvényt. A felújítás során tartalmilag és formailag megújult táblák kerülnek kihelyezésre, és az ösvények vonalvezetése is részben megváltozik. A park területén elhelyezett információs táblák rendszere is folyamatosan bővül. Néhány éve megkezdődött a kerékpárút-hálózat kijelölése, tavaly megjelent a környék biciklistérképe, erre az évre csak az útburkolati jelek felfestésének befejezése maradt.

A Szilvásvárad kerékpáros-központban biciklikölcsönző is működik, de a természetbarát túraegyesület és a Park további kölcsönzők megnyitását is tervezi az úthálózat más csomópontjaiban. Épül a felsőtárkányi látogatóközpont, ahol a jövő év elején esedékes megnyitásra kétkörös tanösvény kitűzését is tervezik.

Az Északi Erdészeti Rt. több saját tanösvényt alakított ki és tart fenn a park területén. A 3 km hosszú „Pisztráng” tanösvény a Garadna-völgyi erdőbe kalauzolja a látogatót. Répáshután május elejére elkészült a „Kőbalta” tanösvény, amely 1,5 kilométeres útját a Balla-barlang bejáratánál fejezi be; ugyanitt kanyarog a 3 km-es „Tárnics” ösvény, amely útja során egy mészegető kemencét is bemutat. Mindhárom ösvényről ismertetőfüzet készül a könnyebb tájékozódás és a szélesebb körű információátadás érdekében.

Duna-Dráva Nemzeti Park – a természetbarát vízitúrázás otthona

A Park a két névadó folyó útját szalagszerűen kísérő védett területekből alakult ki. Legnagyobb egysége az al-dunai ártereket felölelő Gemenci Tájvédelmi Körzet, valamint a belső-somogyi tájegység a Barcsi Ósborókással. Szinte természetes, hogy a kisebb-nagyobb vízfolyásokkal átszított terület kiemelkedően fontos vizes élőhelyeket is tartalmaz. A madárvilág gazdagsága mellett kiemelésre érdemes a galériaerdők, égerlápok gazdag és változatos növényvilága.

A Duna-Dráva Nemzeti Parkban az elmúlt hónapokban adták át Gemencen a Nyéki Holt-Duna melletti madármegfigyelő-tornyot, ahonnan a környék igen gazdag madárvilága ismerhető meg, az

Vízvári magaspart – Dráva

élőhely megzavarása nélkül. A torony az új tanösvény egyik állomásaként látogatható meg. Szintén újdonság a Dráva mellett, Matty térségében kialakított másik tanösvény, amely Keselyősfapuszta közelében a Kormorános-erdő és a Boros-Dráva természeti értékeit mutatja be a látogatóknak. Felújítás után újra érdemes végigsétálni a Mecsekben a Vár-völgyi tanösvényen. Ami a tanösvények egyre gyarapodó rendszerét illeti, meg kell említeni az átadás előtt álló szársomlyói és az Újmohács közelében kialakítás alatt álló útvonalakat is.

A nemzeti park igazgatóságának gondozásában eddig is több kiadvány jelent meg, amelyek a Park tájegységeit, egyes kiemelt értékeit hivatottak megismertetni a nagyközönséggel. Most a Duna-Dráva Nemzeti Park Igazgatóság monográfiája is elkészült.

A közeljövőben várható a bemutatóhelyek rendszerének bővülése is. A már üze-

melő Kölked-Nagyréti, az Abaligeti-barlangi és a Mohácsi Történelmi Bemutatóhely mellett a lap megjelenésének időpontjában már megtekinthető a Taplós-Gógai, skanzen jellegű látogatóközpont, amely a Szekszárd térségében a századforduló táján jellemző sárközi életmódot és az ártéri gazdálkodás munkafolyamatait mutatja be. Szekszárdon már készül a Gemenci Kirándulóközpont mellett kialakítandó Trófea Múzeum. A kapitális szarvasairól ismert ártéri erdőség vadgazdálkodását, az ártéri fokgazdálkodást és természetesen a kilőtt szarvasok agancsait bemutató gyűjtemény várhatóan csak 2003-ban nyitja meg kapuit. A környék élővilágát és a reviatilizációs programban is szereplő fokgazdálkodás gyakorlati megismerését szolgálja a Bányafoki tanösvény. A holtágak rekon-

Fekete galagonya

strukciója és a hullámterek rendszeres tavaszi elárasztása újra megteremtheti a lehetőséget a fokgazdálkodás ősi mesterségének gyakorlására a Duna mellékén.

Fontos és példaértékű a Park erőfeszítése, amellyel a Drávát a vizeitúrázó kedvelt útvonalává kívánja tenni. A természet védelme érdekében a kijelölt táborhelyeken információs táblákat és a környezetbe illő, terhelést nem okozó, zárt rendszerű illemhelyeket telepítettek még a szezon kezdete előtt.

Duna-Ipoly Nemzeti Park – természetközeli Budapest szomszédságában

Az 1997-ben megalakult park a vulkáni eredetű Visegrádi- és Börzsöny-hegységet, valamint a karszt alapkőzetű Pilist foglalja magában. A Duna két partján emelkedő hegységeken kívül a Szentendrei-sziget

értékes élőhelyei és az Ipoly-völgy egy szakasza tartozik a Nemzeti Park kezelésébe. A növénytan értékek közül a pilisszentiváni len és a bioszféra-rezervátumként elismert pilisi lomboserdők érdemelnek említést, az állattaniak közül pedig a hiúz, amelynek egyetlen állandó magyarországi előfordulása az Ipoly völgye.

2002 tavaszán több örömteli esemény is történt a parkban. Elkészült a Pálvölgyi-cseppkőbarlang új fogadóépülete. A barlang akkor is lehetőséget kínál a természetjárásra, ha az eső elmossa a hétvégi kirándulást. Újjáépült a tavaly leégett jeltorony az ország földrajzi középpontján, Pusztavacs határában. Május végén átadásra került egy tanösvény is, amely a Szénás-hegyek élővilágába enged betekintést. A 2,5 kilométer hosszú ösvényen a számozott táblák

mellett a Nemzeti Park gondozásában angol és magyar nyelven is kiadott füzet nyújt segítséget a tájékozódásban. A botanikai, zoológiai és geológiai értékeket feltáró séta Nagykovácsitól körülbelül 1,5 km távolságban indul, és ugyanoda érkezik vissza. Várhatóan az iskolakezdésre készül el a környezeti nevelés céljait kitűnően szolgáló pilisszentiváni tanösvény. A 3 km hosszú út vonal, a tervezett kilátó és a Vadászretítő egéssznapos programot biztosít. A tó élővilágának megismerését az állathatározó füzet teszi egyszerűbbé. Külön vonzereje lehet a tanösvénynek a tervezett vízmintavételi és -minőségvizsgálati lehetőség, amely egyszerű méréseken keresztül ad izellítőt a látogatóknak a természetes és nem természetes vizek állapotának meghatározásából. A tanösvényekkel kapcsolatos

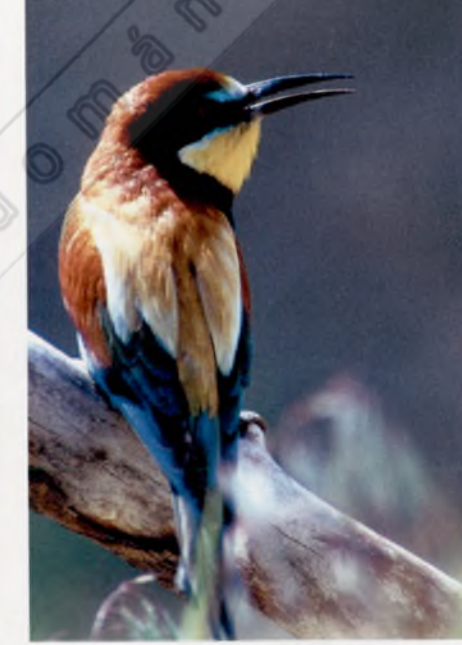
kiadványok a Nemzeti Park igazgatóságán szerezhetők be.

Fertő-Hanság Nemzeti Park – a „visszacsapott” mocsár

Az 1991-ben létesített park a Fertő-tó és a Hanság mocsarainak, láprétegeinek megmaradt foltjait foglalja magában. A magas szintű védelmet indokolja a tó jellege, hiszen ilyen sós vízű, alig egy méter mély sztyepp-tavat nyugatabbra már nem lehet találni. A csillogó víztükröt szegélyező végtelen nádas és a Szárhalmi-erdő bioszféra-rezervátumként is megkülönböztetett védelmet élvez, a tavat osztrák és magyar oldalon kísérő dombok pedig kultúrtáj kategóriában a Világörökség részét képezik.

A jelentős területű és változatos élőhelyeket biztosító vizekben gazdag környezet számtalan madarat vonz, amelyek egy része csak vonulás során érinti a környéket, de örömdetesen gyarapszik a fészkelő fajok száma is. Az utóbbi időszakban egyre nagyobb számban lehet üstökös récéket látni a környéken; e látványos madarak száma átvonuláskor a 800-at is meghaladja. A tavaly novemberben befejezett láp-rekonstrukció eredményeként a Hanság egész területe „víz alá került”. Az elárasztás új élőhelyeket teremtett, amelyekre a madarak érkeztek meg először; idén már fészkel nyári lúd, bütykös hattyú, kárókatona, bölömbika és küszvágó csér a parkban. Az emlősök csoportjából a folyóvizet kedvelő hódok visszatelepítése van folyamatban, illetve ürgeáttelepítést végeznek a park munkatársai. A Győr melletti repülőtér hatalmas, nyírt, füves kifutópályája hosszú időn át biztos, nyugodt élőhelyet nyújtott az ürgeknek, de a repülőtér

Gyurgyalag

A Fertőrákosi köfajtő

Farkasalma-lepkék

Nyári lúd

idén különleges hangsúlyt kap a néprajzi és kulturális hagyományok felelevenítése és életbentartása. Elfogadásra került a Park látogatóközpontjának kiviteli terve is, így már az idén remény lehet a munkák megkezdésére, s ezzel egy fájó hiány pótlására. Szintén megkezdődhet a Hortobágyi-halastavak mellett futó, lövontatta kisvasút rekonstrukciója. Az elképzelés szerint jövőre már látogatókat szállíthatnának a tájba illő szerelvények. A vonatról remek márdarmegfigyelési lehetőség nyílik a tavak páratlanul gazdag szárnyasállományára. Két nagyleptékű rehabilitációs program is folyik a parkban, egyrészt Ágotapusztán, másrészt Angyalháza mellett. A program célja a tájsebek eltüntetése, azaz az 50-es évek óta felhagyott rizsföldek, illetve használaton kívüli csatornák betemetése.

A Nemzeti Park állatvilága is örvendésesen gyarapodott az idén: talán a száraz tavasz és a táplálékbőség miatt a Hortobágy déli részén gyakori fészkelő lett a réti fülesbagoly. Az ornitológusok 30 fészket találtak eddig, de a feltételezések szerint ennél sokkal nagyobb számban lehet jelen ez az éjszakai ragadozó a térségben. Megjelentek hazánk ritka és szép vendégei, a pásztor-madarak is: 15-20 fős csapatukat figyelték meg. A mocsarak fészkelő madárállománya is gazdagodott; a vöröskönyves kis kárókatona mellett több telepen közel 500 pár kanalgém és kétszer ennyi nagy kócsag is fészket épített. A ragadozók közül fészkel a pusztai ölyv. Aradi Csaba igazgató úr épp kifogni látszott az érdekességek, aktualitások felsorolásából, amikor szinte varázslátszerűen egy fokozottan védett barna kánya tűnt fel az égbolton, és rezzenéstelen szárnyakkal méltóságteljes körözésbe kezdett háborítatlan birodalma felett...

Kiskunsági Nemzeti Park – Petőfi szülőföldje

1974-ben a Duna-Tisza között több kisebb elszigetelt terület egyesítésével alakult meg második nemzeti parkunk. Területének jelentős része bioszféra-rezervátum, vizes élőhelyei a Ramsari egyezmény értelmében is védettek. A Duna évezredes munkájának hatására kialakult sík pusztáknak képez. Kiemelésre érdemesek az egyedülálló buckás homokpuszták és a már említett vizes területek: szikések, turjánosok, holtágak.

A látogatókat az idei évtől a kék-túra nyomvonalából kiindulva kialakított két, egyenként 10 kilométer hosszú tanösvényt várja. A császártöltési Vörös-mocsár területének megismerését a tanösvényekhez kapcsolódó füzetek könnyítik meg. Szintén új az Izsák és Soltszentimre közötti útvonal,

Qulipán

Borbás nőszőfű

amely a Kolon-tó nádasokkal borított maradványán vezet keresztül az érdeklődőket, a nádasokon kívül lápokot, láp- és ligeterdőket, mocsarakat és üde réteket is érintve. Ugyanezen az értékes élőhelyen, illetve a Felső-Kiskunsági-tavakhoz tartozó Kelemen-tó közelében épül a Park következő két tanösvénye. A Péteri-tavi „Vö-

csök” tanösvény pedig játékos feladataival különösen a gyerekeknek kínál érdekes, értékes időtöltést. A Tiszaalján közelében található kora középkori falu rekonstrukciója elkészült, így 2002 áprilisától a szabadtéri kiállítás megtekinthető.

Körös-Maros Nemzeti Park – a kerékpáros természetbarátoknak is

Az 1997-ben alakult park feladata a Körös és Maros folyók környezetében kialakult jellegzetes tájszerkezet, illetve a már korábban is védett szikések, löszvidékek, árterek, természetközeli erdők, mocsarak és holtágak növény- és állatvilágának bemutatása.

A park újdonságai között megemlíthető a Kígyósi tanösvény, amely 2 kilométer hosszú útvonalon mutatja be a pusztai élővilágát. A táblákkal kijelölt ösvény előzetes bejelentkezés alapján kísérővel látogatható. A közeli szabadkígyósi Wenckheim-kastély parkja szabadon látogatható, benne táblák segítik az eligazodást. A kardoskúti múzeumban a Nemzeti Park területének és különösen a térség természeti értékeinek megismerésére nyílik lehetőség, előzetes bejelentkezés esetén az őshonos háziállatfaj-

Vetővirág

takat bemutató gazdaság is megtekinthető. Nem kell bejelentkezés a Dévaványai Látogatóközpont megtekintése előtt: a kibővítt múzeumi gyűjtemény, a háziállatok és a négy tűzokkaskas egész évben várja a látogatókat. A közelben másfél kilométer hosszú tanösvényt is talál a természetjáró. Ma még ritkaság a kerékpárkölcsonzó és a biciklisták számára kijelölt több, speciális tanösvény, hiszen a kerékpár a védett területeken általában nem szívesen látott jármű. Itt azonban mindkét szenvedélyüknek egyszerre hódolhatnak a természetbarát biciklisták.

Az Igazgatóság tözsomszédságában, a szarvasi Anna-ligetben épül a Körösvölgyi látogatóközpont. Az őszi megnyitásra valószínűleg csak az interaktív kiállítás készül el, de tavaszra a meteorológiai állomás és a tiszántúli nappali lepkéket bemutató élő gyűjtemény is fogadja majd a látogatókat. A tervezett tanösvény a vizes élőhelyeket (ártéri növényzet, erdőszegély, öntéztalajszelvény, füves tisztás stb.) fűzi láncra, 4,5 kilométer hosszban. A tanösvény útvonalát részletesen feldolgozó füzet és a látogatóközpont foglalkoztatófüzetei szintén a jövő év első felében készülnek el.

Kis légykapó

Kalocsai Zoltán felvételei

Az Őrségi Nemzeti Park – határvidékekből nemzeti park

Még szinte meg sem száradt a tinta az ország tizedik nemzeti parkjának alapító okiratán, hiszen az Őrség és a Vend vidék két korábbi tájvédelmi körzetére épülve csak 2002 tavaszán nyert ilyen magas természetvédelmi státuszt a nyugati határvidék. A korábbi védett területek mellett új területekkel bővült a Szentgyörgyvölgyi Tájvédelmi Körzet, védelem alá került a szabályozatlan Rába egy szakasza ártereivel együtt, és szintén az új park határain belülre került három belső-őrségi falu. A korábban a Fertő-Hanság Nemzeti Park Igazgatóságáról irányított terület sokat remél az Őrszentpéteren felálló saját igazgatóságtól, bár a park fenntartásának anyagi fedezete várhatóan nem bővül jelentősen. Az elmúlt évtizedekben létrejött civil szervezetek elérték céljukat, és országos szinten is elismert természeti értékkel emelték lakókörnyezetüket. A feladat mostantól a kedvezőbb körülmények között együttműködve megvalósítani mindazt, amire eddig a feltetelek nem adtak lehetőséget.

Előző számunkban részletesebb írás jelent meg a Park megalakulásáról és értékeiről.

B. I.

Őrségi tájkép

A híres Kilenyukú híd